

Szabó Péter

Erdeink főbb adatai

A cikk néhány jellemző országos szintű adatot mutat be a hazai erdőkről az FM Erdőrendezési Szolgálat információs forrásainak felhasználásával az alábbi csoportosításban: az erdőterület és az erdőgazdálkodók; főbb állapotadatok: faállomány; többcélú erdőhasznosítás. Az adatok természetesen kisebb területegységekre (megye, gazdálkodó, község stb.) is bemutathatók. Egészségi állapotra vonatkozó adatokat az írás itt nem tárgyal.

Erdeink területe és az erdőgazdálkodók

Az 1991. január 1-jei állapotnak megfelelő főbb területi adatok Magyarországon:

Összes erdőterület:	1685,8 ezer hektár
Egyéb erdőgazdálkodási célú terület:	128,1 ezer hektár
Összes erdőgazdálkodási célú terület:	1813,9 ezer hektár

(Forrás: Erdőadattár)

Az erdőterület, melyhez a faállománnyal borított és üres, erdősítendő területek tartoznak, legkisebb gazdasági beosztása az erdőrészlet. Az egyéb erdőgazdálkodás célú területhez tartoznak a csemetekertek, nyiladékok, üzemi utak, tisztások stb. Az Erdőtörvény hatálya alá tartozó összes erdőleltározott és az Erdőadattárban nyilvántartott terület: 1813,9 ezer hektár.

Az erdőművelési földterület nagyobb az összes erdőterületnél (1990. május 31-én 1695,4 ezer hektár), elsősorban egyes egyéb részleteknek (pl. nyiladékoknak) az erdőművelési ágba sorolása miatt. Történelmi visszatekintésben az ország erdőterülete a tria-

noni szerződés után volt a legkisebb (1925-ben 1091 ezer hektár). Az ezt követő, napjainkig terjedő időszakban 55 %-kal nőtt hazánk erdőterülete, elsősorban az 1950-től végzett erdőtelepítések következtében. Az ország erdősültsége ennek arányában 11,7 %-ról 18,1 %-ra, az erdőművelési ágú területet figyelembe véve 18,2 %-ra emelkedett. Az ország területén az erdőterületek megoszlása nem egyenletes, a legnagyobb erdősültségű körzet Észak-Magyarország 26,7 %-kal, a Dunántúl erdősültsége 22,5 %, az Alföldé csak 11,7 % (Pest megyével és Budapesttel együtt). Az egyes megyék erdősültségéről az 1. sz. ábra tájékoztat.

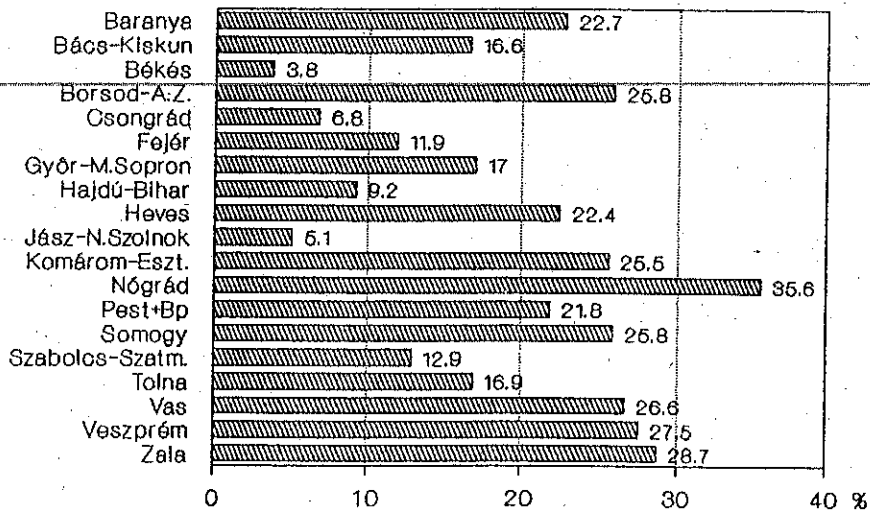
Az erdőterületet további 150 ezer hektárral növelő erdőtelepítésre van jelenleg elfogadott kormányprogram, de a távlati lehetőség ennél jóval nagyobb, 700-800 ezer hektárra tehető.

Jelenleg az erdők 68,5 %-a van állami, 31,0 %-a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tulajdonban. Gazdálkodónként igen eltérő a területeloszlás: míg az erdőterület 62,0 %-át 21 állami erdőgazdaság kezeli, addig 31,0 %-án 1310 mgtsz gazdálkodik, vannak köztük 1-2 hektáros erdőterülettel rendelkezők is. A legnagyobb erdőterületet a Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság kezeli, 117 ezer hektárt.

ERDŐSÜLTSEG MEGYÉNKENT

1991.1.1.

Átlagos erdősültség: 18,1 %

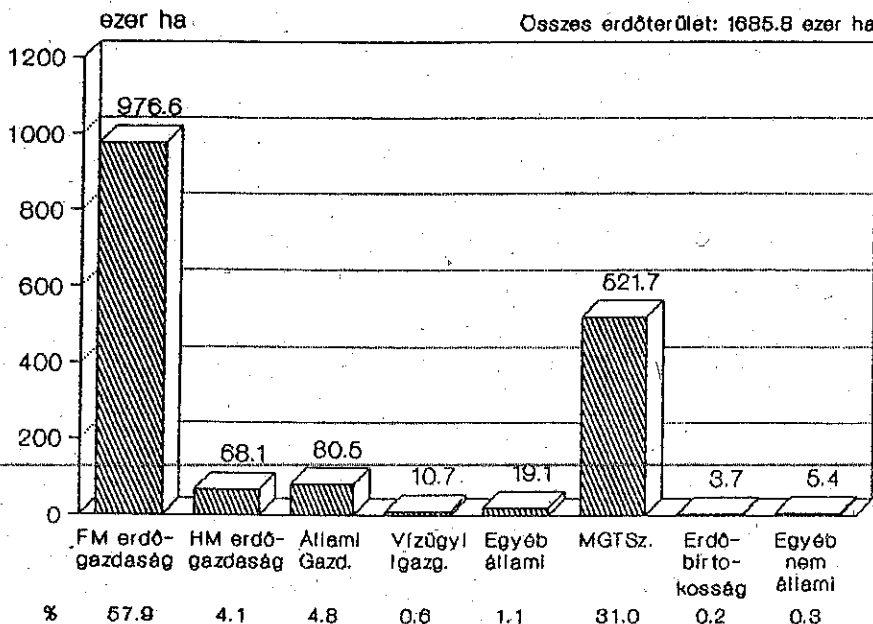

Forrás: Erdőadattár

HELYZETKÉP

ERDŐTERÜLET MEGOSZLÁSA SZÉKTOROK SZERINT

1991.1.1.

Forrás: Erdőadattár

Az erdőbirtokossági és egyéb nem állami erdők aránya csak 0,5 %.

A társadalmi, gazdasági átalakulással összefüggésben a közeljövőben bekövetkező tulajdonosi változások legjellemzőbb vonása a magánerdők jelentős növekedése lesz, elsősorban az termelőszövetkezeti erdők teljes privatizálásával.

Erdeink állapotának főbb adatai

Erdeink jelenlegi állapota a termőhelyi és környezeti adottságok függvényében az elmúlt több évtized napjainkig tartó erdőállomány-gazdálkodásának eredményeként alakult ki. Az egyes főbb jellemzők közül bemutatjuk a fajösszetételt, a korosztály-összetételt és az élőfakészlet alakulását országos szinten. A fajokra vonatkozó egyes adatokat csak a nagy fajcsoportokra mutatjuk be, az erdőleltározáskor rögzíthető 150-féle faj és fajta meghatározott összévonásával. Egyes fajokon belül az adatok eredet szerinti (mag-sarj) bontásban is bemutathatók.

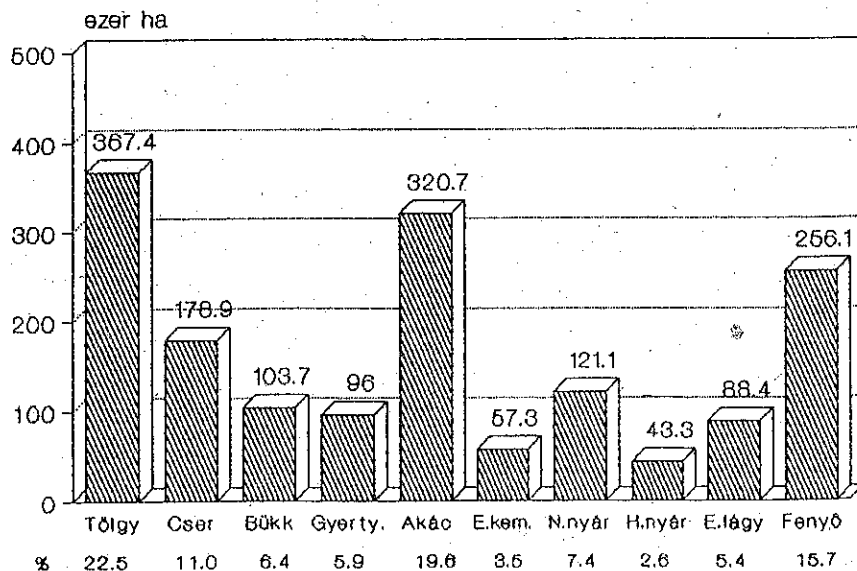
Hazánk területe a lombos

erdők zónájához tartozik, így őshonos fajainak (tölgyek, cser, bükk, gyertyán, hazai nyár, éger, fűz, egyéb lombos) területalakulását, az ezen fajok alkotta természetes vagy természet szerű erdőtársulások megőrzése szempontjából is lényeges figyelemmel kíséni. Az őshonos fajok jelenlegi területaránya mintegy 55 %-ot tesz ki, közülük kiemelt jelentőségűek a tölgyek és a bükk, amelyeknek jövedelmezősége is jó. Kedvező, hogy a tölgyek területe hosszú évek óta növekszik. Ugyanakkor a cser, a gyertyán területei némileg csökkennek mutatnak a gyenge minőségű sarjállományok folyamatos, részben más fajokkal történő átalakítása révén.

A gyorsan növekvő fajok (akác, nyárak, fűzek) mintegy 30 %-os arányt képviselnek. Jellemzőjük, hogy viszonylag rövid vágásforduló alatt nagy fa-termést képesek elérni, különösen vonatkozik ez a nemesnyárakra. Nemesnyárakat hazánkban főleg a 60-as években telepítettek nagy mennyiségben, nem megfelelő termőhelyre is. Ezzel függ össze, hogy területük az utóbbi évek telepítései ellenére is csökken, illetve stagnál, mivel letermelésüket követően felújításuk sok esetben más fajjal történik. A ne-

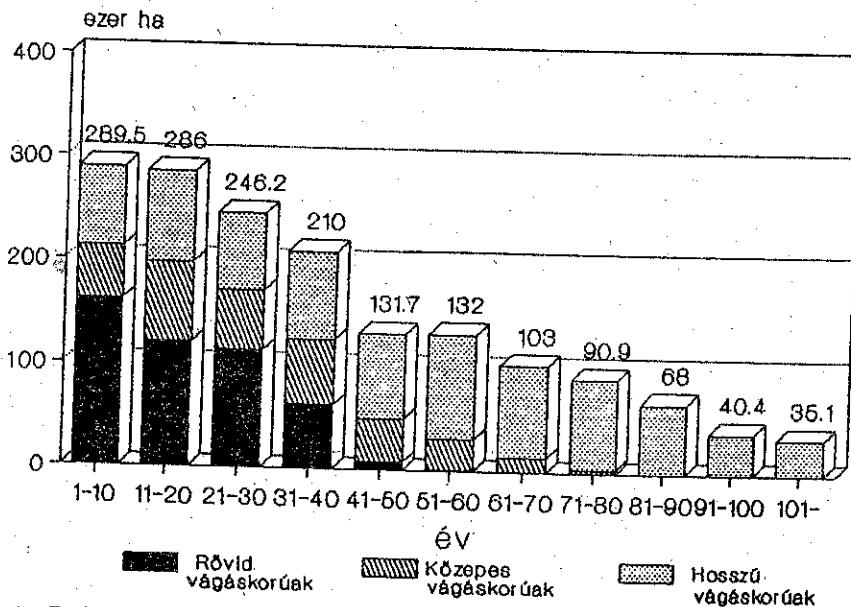
TERÜLETMEGOSZLÁS FAJCSONPORTOK SZERINT

1991.1.1.

Forrás: Erdőadattár + folyamatban lévő erdőültetések

TERÜLETMEGOSZLAS KOROSZTALYONKÉNT
1991.1.1.

Forrás: Erdőadattár + folyamatban lévő erdőesítések

mesnyáraktól eltérően az akác térfoglalása az utóbbi években erős emelkedést mutat.

A fenyők területe és részaránya az elmúlt évtizedekben folyamatosan növekedett. Ennek elsődrendű oka, hogy az erdőtelepítésre átvett gyöngye termőhelyekre jelentős mennyiségben telepítettek erdei- és feketefenyő fafajokat (pl. alföldi száraz homoktalajokra), de a meglévő gyenge minőségű állományok átalakításában is nagy szerepet játszottak.

Erdeink kor szerinti megoszlását a 4. sz. ábra szemlélteti. A korosztály-megoszlás bármely fafajra előállítható, jelen esetben az összes faállományra, ezen belül rövid, közepes, hosszú vágáskorú állományok szerint bontva mutatjuk be.

A fenti ábra szerint erdőállományaink 63 %-a nem haladja meg a 40 éves kort. Ennek okai egyrészt az elmúlt évtizedek napjainkig tartó folyamatos erdőtelepítései és erdőfelújításai, másrészt a gyorsan növő, rövid vágásfordulóval kezelt állományok nagy aránya (összes faállományra vetítve ez 29 %).

A 80 évesnél idősebb állományok az összes faállományval borított terület 9 %-át foglalják el. Az elmúlt évti-

zedben területük folyamatosan növekedett.

Az élőfakészlet alakulása

Az élőfakészlet része a nemzeti vagyonnak. A hazai erdők összes élőfakészlete az erdőadattár szerint 1991. január 1-jén 290,9 millió bruttó m³ (kéreggel, gallyal együtt).

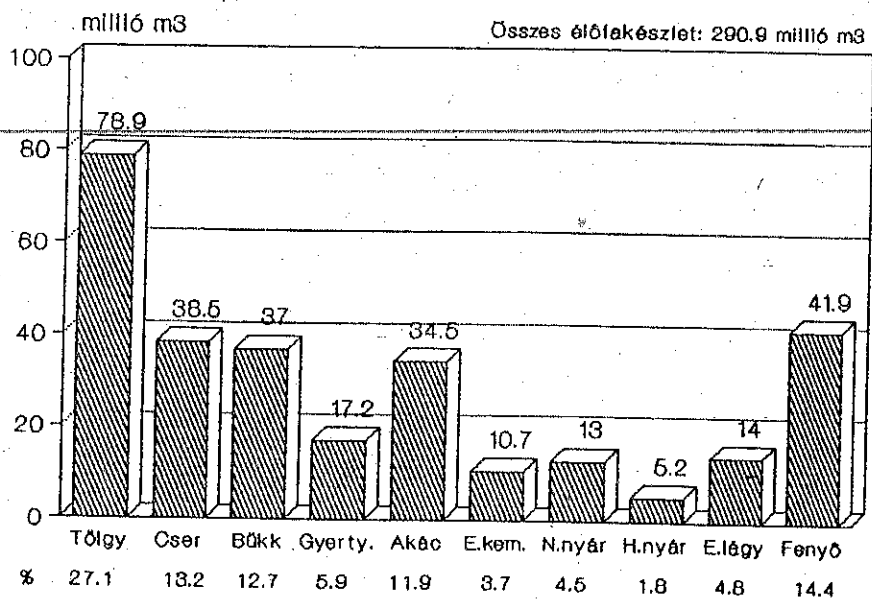
A jelenlegi élőfakészlet fafajcsoportonként és korosztályonként mutatjuk be, ezenkívül tájékoztatást adunk az élőfakészlet időbeni változásáról is az elmúlt 15 évben.

Az élőfakészlet nagy részét, 86 %-át a lombos fajok teszik ki, közülük is kiemelkednek a tölgyek 27 %-os

arányal. Az őshonos fajok a területarányhoz képest itt kedvezőbb arányt, mintegy 70 %-ot képviselnek.

Az élőfakészlet korosztályonkénti megoszlását az 6.sz.ábra szemlélteti. A korosztálymegoszlás bármely fafajra előállítható. Az egyes korosztályokat vizsgálva a legnagyobb élőfakészletek a 21-30, 31-40 éves korosztályokban található. Ennek fő oka, hogy a gyorsan növő fajok ezekben a korosztá-

ÉLŐFAKÉSZLET FAJCSONPORTONKÉNT
1991.1.1.

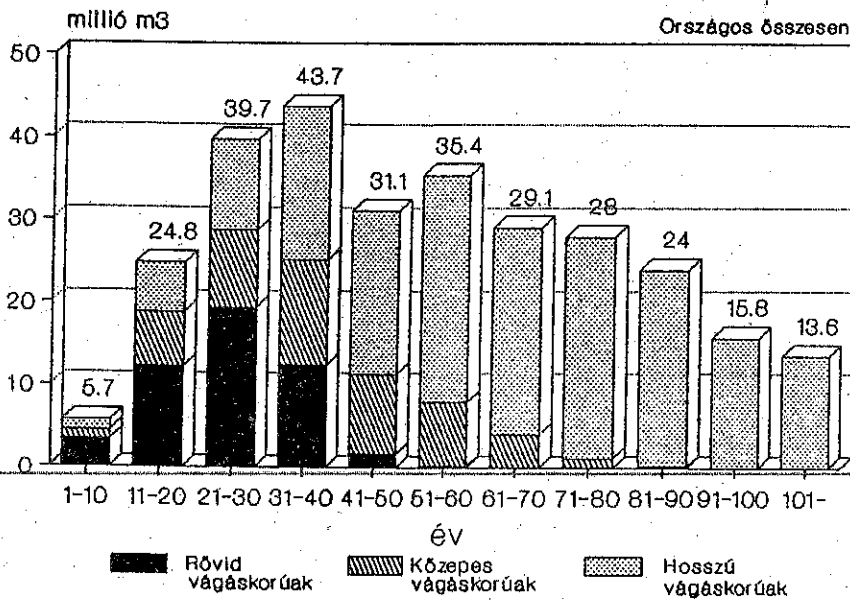

Forrás: Erdőadattár

HELYZETKÉP

ÉLŐFAKÉSZLET KOROSZTALYONKÉNT

1991.1.1.

Forrás: Erdőadatár

lyokban érik el a maximális fatérfogatukat, és válnak vágáséretté. Ugyanezen korosztályokban a közepes vágáskorú állományok viszonylag magas élőfakészlet-értékei a korábbi évtizedek fenyő erdőtelepítéseiből származnak, vágásérettégi korukat nagyrészt 50-70 éves koruk között érik el.

A legutolsó korosztályok (91-100 évesek, 101 év fölöttiek) élőfakészleteit túlnyomó részben a tölgyek és a bükk alkotják, a vágásérettégi kor ezeknél a fafajoknál a legmagasabb (átlagosan 90-110 év).

Az élőfakészlet folyamatos gyarapodását az eredményezte, hogy az évi folyónövedék meghaladta az évenként kitermelt fatérfogatot (7,0-8,0 millió m³-t). Éves folyónövedék alatt az erdőrendezési gyakorlat a következő 10 év összfatermésének 1 évi átlagát érti, amelynek értéke az elmúlt 15 évben 10,5-11,0 millió m³ volt. A tényleges évi folyónövedék azonban a mortalitással és a bekövetkező erdőkárok folytán a kimutatott értékeknél rendszerint alacsonyabb szintű. Minden negatív hatás ellenére az elmúlt 15 évben nőtt az élőfakészlet, amelynek fő forrását az erdőtelepítések folytán létrejött fiatal állomá-

nyok folyónövedéke képezte.

Erdeink többcélú hasznosítása

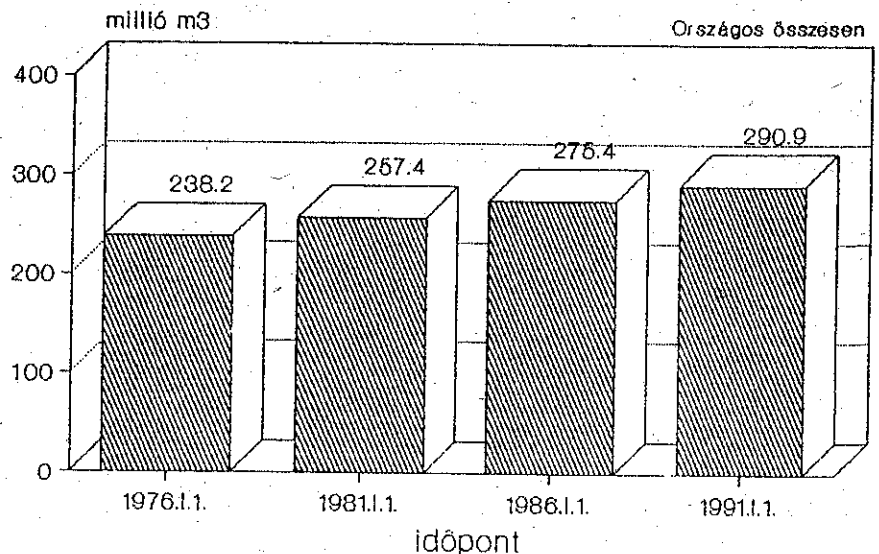
A hazai erdők egyidejűleg többféle funkciót képesek betölteni. Az erdőrendezési gyakorlat erdőtervezéskor csak a legnagyobb súllyal érvényesülő funkciót rögzíti elsődleges rendeltetésként, meghatározva egyúttal a gazdálkodás irányát erdőrészlet mélységben.

Az Erdőtörvény rendelkezése szerint az erdők elsődleges rendeltetésüket illetően lehetnek: gazdasági (fatermelési, szaporítóanyag-termelési, vadgazdálkodási), védelmi, közjóléti és egyéb rendeltetésűek. Hazánk erdeinek elsődleges rendeltetés szerinti megoszlását a 8. sz. ábra szemlélteti.

A fatermelési rendeltetés nagy arányával (79 %) összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy hivatalosan a hazai erdők egyik legfontosabb feladata az ország faszükségletének minél nagyobb arányú kielégítése.

Jelenleg a belföldi fafelhasználásban 65-70 %-os a hazai termelésű fa aránya, a többi import fa, amely jelentősen megterheli az ország pénzügyi mérlegét. Ebből következően az erdők védelmi,

ÉLŐFAKÉSZLET VALTOZÁSA 1976-1991.

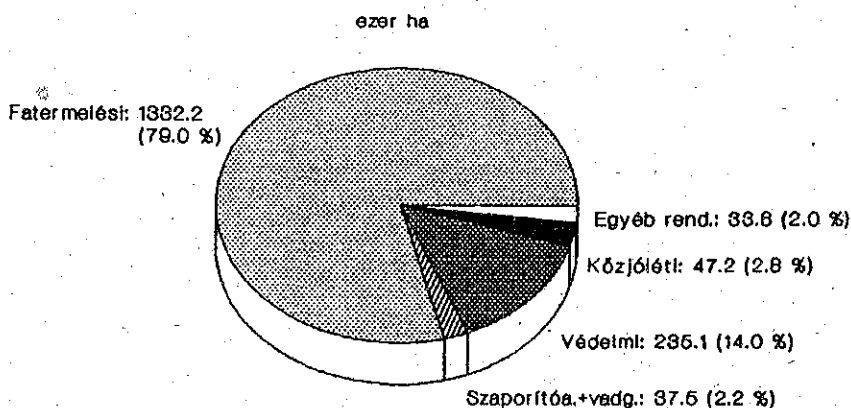

Forrás: Erdőadatár

**ERDŐTERÜLET MEGOSZLASA
ELSŐDLEGES RENDELTETÉS SZERINT**

1991.1.1.

Ország erdőterülete: 1685.8 ezer ha

Forrás: Erdőadatár

közjóléti szerepének erősödése mellett a fatermelési funkció várhatóan továbbra is hangsúlyos szerepet kap, ezenkívül az ún. különleges rendeltetésű erdőkben megtermelt fa is részben hasznosítható törvényes korlátok között. (Az import mintegy 2-3%-át kitevő faimport terhe a piaci viszonyok és a liberalizált külkereskedelem mellett jelenleg már kevésbé tűnik jelentős tételnek. — Szakmai szerk.)

A hazai erdőkből kitermelhető famennyiséget hosszú távra az erdőtervek határozzák meg minden gazdálkodó számára. Az évenként kitermelhető mennyiségeket az erdőfelügyelőségek engedélyezik az erdőtervek alapján. Az országos összes fakitermelés évenkénti alakulását az erdőtervi előírásokkal a 9. sz. ábra mutatja be. Többéves időszakot vizsgálva nem jelentkezik túlhasználat országos átlagban. A fakitermelés teljesítése 1990-91-ben számottevően elmaradt az erdőtervi lehetőségtől.

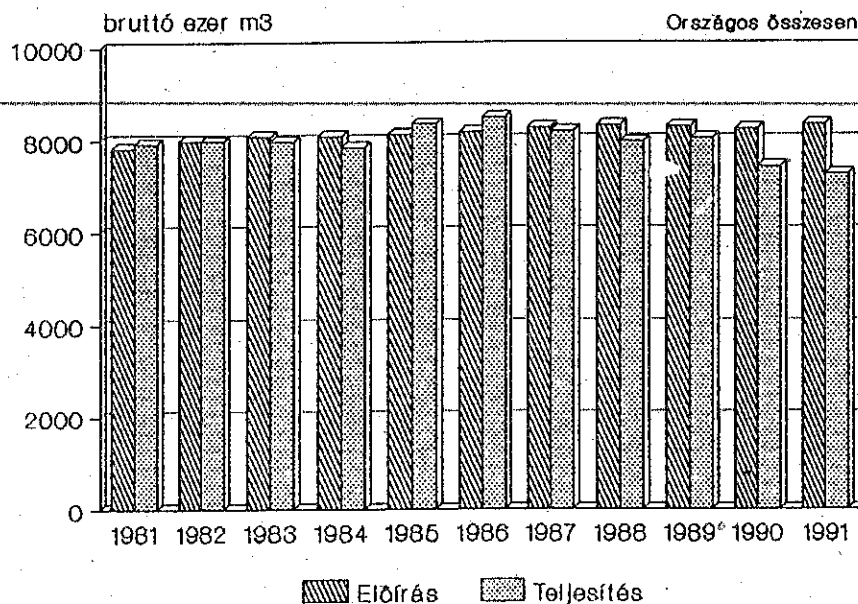
A hazai erdők gazdasági hasznosításán belül külön meg kell még említeni a vadgazdálkodási célú hasznosítást, minthogy erdeinkben értékes nagyvadállomány él, és vadászatuk jelentős bevételi forrás. A szarvas, dám, őz,

trófeái a világranglista élvonalában foglalnak helyet. Az évenként elbírált trófeákról vezetett nyilvántartás alapján az érmes szarvasagancsok alakulásáról a 10. sz. ábra tájékoztató. Az erdei vadállomány része az erdő élővilágának. A túlzottan elszaporodott nagyvadállomány azonban jelentős erdei kár okozója is, a vadeltartó képességnek megfelelő egyensúly megteremtése fontos gazdálkodási feladat az erdő fenntartása érdekében.

Különösen az erdősítések vannak kitéve a vad károsításának. A folyamatban lévő erdősítésekben keletkezett vadkárokat az erdőfelügyelet erdőrészletenként és évenként bizonylaton rögzíti. Ezek országos összegzett adatait mutatja be a 11. sz. ábra, ahol a mennyiségi kár a teljes állomány kipusztulását, a minőségi kár a fejlődésbeni hátráltatást, növedék- vagy minőségi veszteséget jelent.

Erdeink gazdasági funkciói mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a közcélú — védelmi és közjóléti — funkciók. Ezzel kapcsolatban ki kell emelni, hogy 1970-ben az összes erdőterületünknek

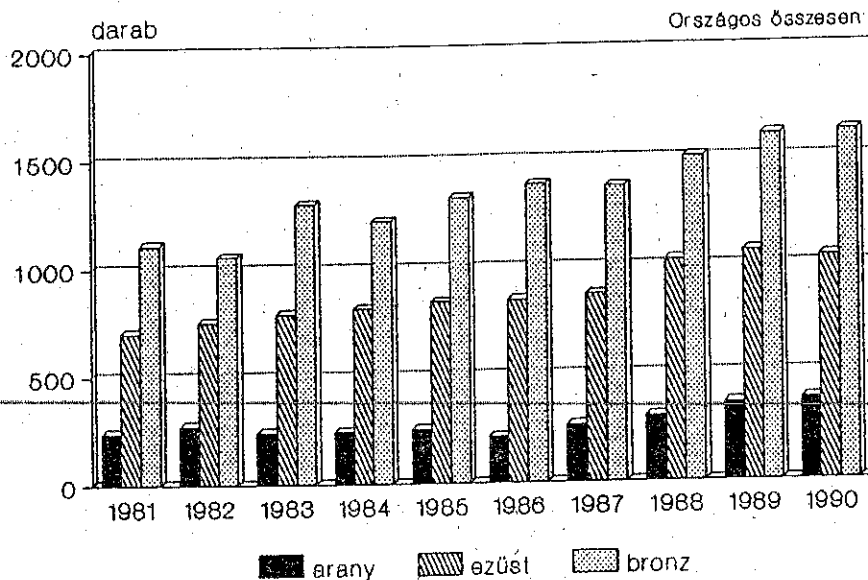
FAKITERMELES ALAKULÁSA 1981-1991

Forrás: Erdőtervi mérlegbeszámolók országos összesítője

HELYZETKÉP

ÉRMES SZARVASAGANCSONK ALAKULÁSA 1981-1990

Forrás: Orsz. Trólea Törzskönyvi Nyilvántartás

még csak 8,5 %-a töltött be elsődleges rendeltetés-ként ilyen funkciókat, 1990-re ez az arány 16,8 %-ra emelkedett (lásd 8. sz. ábrát).

Az erdő védelmi szerepén belül elsősorban az erózió és szél káros hatása elleni talajvédelmi szerepét kell kiemelni, elsődleges rendeltetés-ként 151,8 ezer hektár erdő látja el ezt a funkciót.

Külön meg kell még említeni a hazai erdők természetvédelmi szerepét. A nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek mintegy 290 ezer hektár erdőterületet (1989. évi KVM-adat) foglalnak magukba, ezen belül 51,2 ezer ha az elsődleges rendeltetésű természetvédelmi erdő, amelyhez a fokozottan védett, valamint a természetvédelmi területeken lévő erdők tartoznak. Az elsődleges rendeltetésű természetvédelmi erdők különösen nagy szerepet játszanak a különböző természeti értékek (különleges erdőtársulások, földtani, víztani értékek stb.) megőrzésében.

Az erdők közjóléti szerepe elsődlegesen abból áll, hogy pihenést, felüdülést nyújtanak a városi embereknek, turistáknak. A hazai erdőkből elsődle-

ges rendeltetés-ként 47,2 ezer hektár erdő látja el ezt a funkciót az 1991. január 1-jei állapot szerint. Ezek az erdők főleg a nagyvárosok, üdülőterületek környékén helyezkednek el, különböző berendezési tárgyakkal vannak ellátva (esőbeálló, tűzrakóhelyek, padok stb.).

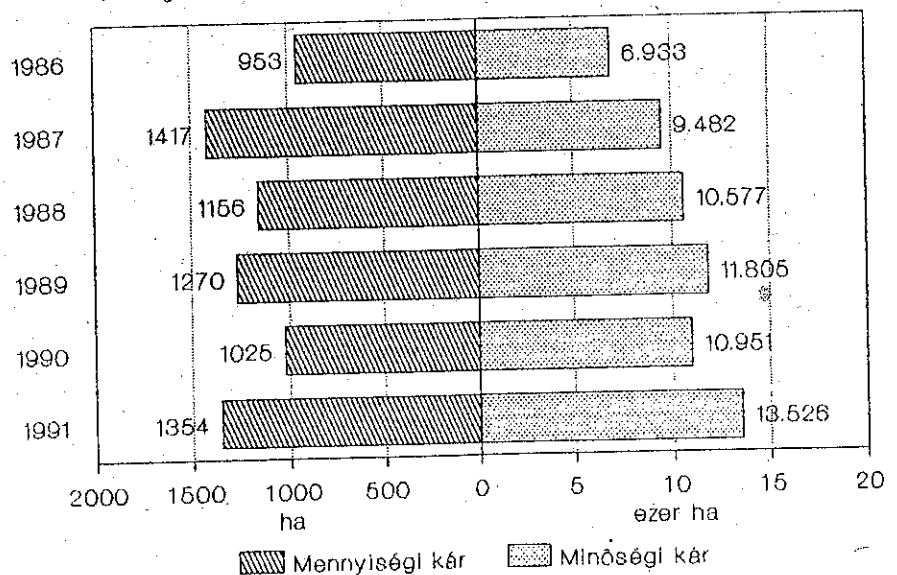
A hazai erdők szerepe, haszna tehát igen sokrétű. Nélkülözhetetlen anyagi és nem anyagi jellegű haszon forrásaiként egyik legfontosabb természeti kincsünk.

A jövő erdőgazdálkodásának is a többcélú erdőhasznosításra kell felkészülnie a várható társadalmi igényeknek megfelelően. Ezzel kapcsolatban azonban hangsúlyozni

kell, hogy csak az egészséges, biológiailag stabil erdő képes sokoldalú, megfelelő szerepet betölteni, ezért az erdőt óvni, védeni kell a különböző károsítóktól, környezeti ártalmaktól, egyes emberi kártételektől is. A hazai erdők védelmében a szakmai szervezetek mellett fontos szerepe lehet a különböző társadalmi szervezeteknek, önkormányzatoknak.

ERDŐSÍTÉSEKBE KELETKEZETT VADKAROK 1986-1991

Országos összesen

Forrás: Erdősítések módszaki átvételi jegyzőkönyve